REZINA SANOATI XODIMLARIDA KASBIY XAVF OMILLARI VA ULARNING SALOMATLIKKA TA'SIRI

Boqiyeva Dildora Rustamovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Annotatsiya

Ushbu maqolada rezina ishlab chiqarish korxonasida ishlovchi xodimlar o'rtasida o'tkazilgan tibbiy ko'rik natijalari tahlil qilindi hamda ishlab chiqarish jarayonida uchraydigan asosiy xavf omillari baholandi. Tadqiqot 798 nafar xodimni qamrab oldi, shundan 61,2% sog'lom deb topildi, 38,8% da turli kasalliklar aniqlandi. Kasalliklar tarkibida ko'z kasalliklari, gipertoniya, vegeto-tomir distoniyasi va tayanch-harakat tizimi kasalliklari yetakchi o'rinni egalladi. Shuningdek, rezina ishlab chiqarish jarayonida kimyoviy, fizik, chang va ergonomik omillarning xodimlar salomatligiga salbiy ta'siri aniqlandi

Kalit so'zlar: kasbiy xavf omillari, gipertoniya, ko'z kasalliklari, kasbiy kasalliklar, ishlab chiqarish omillari, profilaktika, sog'liqni saqlash

Kirish

Aholi salomatligini saqlash va kasalliklarni erta aniqlash zamonaviy tibbiyotning muhim yo'nalishlaridan biridir. Ayniqsa sanoat korxonalarida ishlovchi xodimlar uchun profilaktik tibbiy ko'riklar katta ahamiyatga ega. Rezina ishlab chiqarish bilan bog'liq korxonalarda zararli ishlab chiqarish omillari mavjud bo'lib, ular xodimlar salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Rezina zavodida ishlovchi xodimlar mehnat faoliyati davomida turli xil zararli va xavfli omillar ta'siriga duch keladi. Ushbu omillar orasida eng asosiy o'rinni kimyoviy moddalar egallaydi. Ishlab chiqarish jarayonida benzol, fenol, formaldegid, nitrozaminlar va boshqa toksik birikmalar ajralib chiqadi. Ushbu moddalar organizmga asosan nafas yo'llari orqali yoki teri orqali kirib, turli kasalliklarni, jumladan nafas tizimi kasalliklari, allergik reaksiyalar, teri kasalliklari hamda onkologik kasalliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Bundan tashqari, ishlab chiqarish jarayonida hosil bo'ladigan chang va aerozollar ham xodimlar salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa rezina changining uzoq muddatli ta'siri surunkali bronxit, bronxial astma va boshqa nafas yo'llari kasalliklariga olib kelishi mumkin.

Rezina ishlab chiqarish korxonalarida fizik omillar ham muhim ahamiyatga ega. Jumladan, yuqori harorat, shovqin va vibratsiya xodimlar organizmiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Yuqori harorat issiqlik stressi va yurak-qon tomir tizimiga ortiqcha yuklama keltirib chiqaradi. Shovqin esa eshitish qobiliyatining pasayishiga va asab tizimi buzilishlariga sabab bo'lishi mumkin. Vibratsiya uzoq muddat ta'sir etganda esa vegeto-tomir buzilishlari va qon aylanish muammolarini yuzaga keltiradi. Shuningdek, mehnat jarayonining o'ziga xos xususiyatlari, ya'ni og'ir jismoniy mehnat, bir xil harakatlarni takrorlash va noto'g'ri ish holatlari ergonomik xavf omillarini yuzaga keltiradi. Bu esa tayanch-harakat tizimi kasalliklari, jumladan osteoxondroz, mushak og'riqlari va bo'g'im kasalliklariga sabab bo'ladi.

Rezina ishlab chiqarishda teri bilan bevosita aloqa qilish holatlari ham tez-tez uchraydi. Natijada xodimlarda allergik va kontakt dermatit, ekzema kabi teri kasalliklari rivojlanishi mumkin. Bundan tashqari, ishlab chiqarish muhitidagi yuqori ish yuklamasi, stress va noqulay sharoitlar psixologik omillar sifatida ta’sir ko‘rsatadi. Bu esa gipertoniya kasalligi, nevrologik buzilishlar va vegeto-tomir distoniyasi rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

Umuman olganda, rezina zavodida ishlovchi xodimlar ko‘p omilli zararli muhit ta’sirida bo‘lib, bu holat turli kasalliklarning rivojlanish xavfini oshiradi. Shu sababli ishlab chiqarishda gigiyenik me’yorlarga rioya qilish, shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish va muntazam tibbiy ko‘riklardan o‘tish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot materiali va usullari

Mazkur tahlil 798 nafar xodim o‘rtasida o‘tkazilgan tibbiy ko‘rik natijalariga asoslangan. Shundan 132 nafari ayollarni tashkil etdi. Statistik tahlil usullari qo‘llanildi.

Natijalar

489 nafar (61,2%) xodim sog‘lom deb topildi. 309 nafar (38,8%) xodimda kasalliklar aniqlandi.

Kasalliklar tuzilmasi:

Ko‘z kasalliklari – 10,2%

Gipertoniya – 9,4%

Vegeto-tomir distoniyasi – 4,6%

Tayanch-harakat tizimi – 4,3%

Gastroenterologik kasalliklar – 3,4%

Yurak ishemik kasalligi – 2,25%

Nevrologik kasalliklar – 1,9%

Boshqa kasalliklar kamroq ulushni tashkil etdi.

14 nafar (1,75%) xodim chuqurlashtirilgan ko‘rikka muhtoj deb topildi.

Aniqlangan kasalliklar tarkibida eng yuqori ko‘rsatkich ko‘z kasalliklariga tegishli bo‘lib, bu holat ishlab chiqarish muhitida ko‘rish organlariga tushadigan yuklama bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Keyingi o‘rinlarda gipertoniya kasalligi va vegeto-tomir distoniyasi qayd etilib, bu yurak-qon tomir va asab tizimi zo‘riqish holatlari mavjudligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, tayanch-harakat tizimi kasalliklarining nisbatan yuqori ulushi xodimlarning uzoq muddat davomida bir xil ish holatida ishlashi hamda jismoniy zo‘riqishlarga duch kelishi bilan izohlanadi. Gastroenterologik va nevrologik kasalliklar ham ma’lum darajada uchrab, bu organizmga tashqi va ichki omillarning kompleks ta’sirini ko‘rsatadi.

Kamroq ulushda uchragan LOR kasalliklari, bronxit, endokrin buzilishlar va semizlik holatlari esa individual omillar va turmush tarziga bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Bundan tashqari, 14 nafar xodimda qo‘shimcha chuqurlashtirilgan tibbiy tekshiruv zarurligi aniqlangan bo‘lib, bu holat ayrim kasalliklar yashirin kechishi yoki rivojlanish bosqichida ekanligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, natijalar ishlab chiqarish muhiti va xodimlar salomatligi o‘rtasida ma’lum darajada bog‘liqlik mavjudligini tasdiqlaydi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ishlab chiqarish omillari xodimlar salomatligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa gipertoniya va ko‘z kasalliklari yuqori darajada uchraydi.

Xulosa va tavsiyalar

Mazkur tadqiqot natijalari ishlab chiqarish korxonalarida sog‘liqni saqlash tizimini takomillashtirish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi. Tibbiy ko‘rik orqali aniqlangan holatlar nafaqat mavjud kasalliklarni qayd etish, balki ularning kelib chiqishiga sabab bo‘layotgan ishlab chiqarish muhitini baholash imkonini ham beradi. Bu esa profilaktik tibbiyotning amaliy ahamiyatini oshiradi. Rezina sanoatida mehnat qiluvchi xodimlar uchun kasalliklarning shakllanishi ko‘p omilli xarakterga ega bo‘lib, bunda ish joyidagi mikroiqlim, kimyoviy yuklama, mehnat rejimi va turmush tarzi omillari o‘zaro ta’sirda bo‘ladi. Shu jihatdan qaraganda, faqatgina tibbiy ko‘rik o‘tkazish yetarli emas, balki ishlab chiqarish muhitini kompleks sog‘lomlashtirish choralari ham muhim hisoblanadi. Tadqiqot natijalari asosida aytish mumkinki, kasalliklarni erta aniqlash bilan bir qatorda ularning rivojlanishiga olib keluvchi xavf omillarini kamaytirishga qaratilgan tizimli yondashuv zarur. Ayniqsa, ish joylarida zararli moddalarning miqdorini me’yor darajasida ushlab turish, ventilyatsiya tizimlarini takomillashtirish va texnologik jarayonlarni modernizatsiya qilish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

References

1. М.А.Дробушевич Влияние вредных факторов шинного производства на формирование заболеваний щитовидной железы. Журнал ГрГМУ 2006 № 3 с 91-93
2. Скепьян Н.А., Барановская Т.В. Першай Л.К. //Профессиональные заболевания / Под ред. Скепьяна Н.А.-Мн.,2003.-с.20-24.
3. Фридлянд И.Г.Значение неблагоприятных производственных факторов в возникновении и течении некоторых заболеваний.- СПб.:Медицина,1996-С.235.
4. Tri Hari Irfani Occupational injuries and illnesses in rubber factory: profile, potential hazards and possible prevention. Public Health of Indonesia (Dec 2015) DOI https://doi.org/10.36685/phi.v1i2.8 Journal volume & issue Vol. 1, no. 2
5. International Labour Organization (ILO). Encyclopaedia of Occupational Health and Safety. Geneva: ILO.
6.World Health Organization (WHO). Occupational Health: Protecting Workers’ Health. Geneva.
7. .Agzamova GS, Abdiyeva YuA et al. Indicators of associated pulmonarycardiac pathology in workers with high occupational risk. Zhongguo Dianji Gongcheng Xuebao (Proceedings of The Chinese Society of ElectricalEngineering).2025;45(07):76375.DOI:07.2203/Pcsee.22.10.2025.01 https://www.zdgx-pcsee-02588013.com/